

מסורת הש"ס

ספסא (נִפְתָּלַח עַל־אֵל, א) נצי"מ קיח: דעת רבי יהודה; א) ציטריס פ"א מ"ו לעיל כו. גיטין דף מ"ח, ד) נפי' מוספות לעיל כו. ד"ה לא, ט) נעמי"ש על הגליון בתוס' צ"מ סא, ד"ה אלף, ו) נוע"ע מוס' מולין קי: ד"ה בלן, ו) נחמס' ד"ה סא אמר וסי' וע"ש.

תורה אור השלם

1 וקלקט מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יי' אלהיך נתן לך ושמרת בשנה והלכת אל הקקום אשר יבחר יי' אלהיך לשלשן שמו ע"ש.

2 ראשית בבביר אדמתך תביא בית יי' אלהיך לא תבשל גיד בחלב אמו: שמות כב ט ועתה הזה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי יי' ורחמתי לפני יי' אלהיך והשתחרית לפני יי' אלהיך: דברים כו י

מוסף רש"י

כסיתא. מין עץ העולה בקרקע סיס ושמו קורטל"ז (רה"ב). עיר. לוי"ו שס האילן ואת פיו קורין צייטש (שם). דרובי. קשטאנייא (שם). הקונה שני אילנות. המוכר שני אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע (נעיר כו). הרי זה לא קנה קרקע. צייטן ותולא לן ונס אם ממו אילן לו קרקע ליעט לאחרים בתקומן. דמתן לקמן, ולא קנה חלה לפירותיו כל זמן שהאילן חלה, ואלינא דכייס תאילא לחמרי מוכר בעין דעה מוכר, אכל חלבא דריע יי' לו קרקע ליעט לאחרים בתקומן אם ימנאו לא יעירי אע"י שחובייה כן מהחגיגא (שם). מביא ואינו קורא. דלא מצי למומר מן האחרים אשר נתמה לו (נעיר כו). וגיטין סח.

מוסף תוספות

א. דרובתא בגוף. הדיא ונוהגת בכל מקום. רמב"ן. ב. ואת' לרבעין למעוטי אדמת גר וגוי מנא להו דהא חד מהני איצטרך למעוטי לוקח פירות מן השוק למה דמקשי השתא ויול' דלוקח פירות מן השוק נפקא להו מאשר נחת לי, דלא משמע להו דרובתא לי דווי דרובי בהו, ואי' לירידתו גוי וגוי מחד קדא נפקא להו משום דכל שהוא פטור אף אדמתו פטור. רשב"א. ג. ואע"ג דליכא איסורא בנטיעתו כיון שאין כל גידולין בתוך שלו אינו מביא. רמב"ן. ד. וכוין שאברהם אב לכל העולם ונטלו חלק בארץ קורין לר' יהודה. שם. ה. [וי"ל]שלשה אבות העולם היו מאברהם. שם. דכל זמן שהיא של ישראל כפי מי שזוועה חייב במעשר וכי זבנה לעבדים, הוזהרה פטור, דיש קנין. דאי אין קנין אין זו הפקעה מה שאין עכ"ם מעשר קרקע היחידה, הרתם פריך בית גמי מפקיע ממזווה ומשני מזווה חובת הדי היא ואין זה הפקעה. מוס' גיטין מ. ת. דמ"מ חשבה הפקעה מה וכי' שאינו מפרשי ממנה מעשר וכו'. מוס' ע"ז כא.

המוכר את הספינה פרק חמישי בבא בתרא פא.

כסיתא. אילן שגדל ציס ויקר הרבה וקורין קוריי"ל: ערי. אילן שגדילין בו ציי"ש וקורין לויי"ר: ודולצי. קייסטנייי"ר: **בתנאי** הקונה **שני אילנות**. סתמא לא קנה קרקע סביביו כלל ואפי' מקום האילן והרי הוא כמי שקנאן לפירותיו שכשיצבש יעקרתו וילך: **קנה קרקע**.

דחשבי להו שדה האילן: הגדילו. הרחיבו הענפים הרבה: לא ישפא. לא יקצוץ אותן בעל הקרקע אע"פ שהזל רע לצית השלחין דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות שהרי שעבד לו שדהו לצורך האילנות כל זרכן שעל מנת כן לקמן: **גוע**. בגמרא (פג). מפרש: **שלו**. של בעל האילן דמגוף אילנות קאמי: **של בעל הקרקע**. דכיון דמתחת לקרקע יולא מקרקעו גדל: **אם מסו**. יבשו: **אין לו קרקע**. ליטע אילן אחר במקומן: **קנה קרקע**. דחשיבי שדה האילן. ובגמ' מפרש כמה יש לו קרקע והיאך נטועים דמנטרפי [עש]: **הגדילו**. מוך לקרקע שלהן: **ישפא**. המוכר דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו אינו מניקין ליכנס בשלו מאחר שמויקין לו: **גב' סנן הסס**. במסכת צבורים: **ואינו קורא**. לפי של קנה קרקע ולא קרינא ציה פרי האדמה אשר נתמה לו (דברים כו). ולקמיה פריך א"כ למה מציא: **מציא וקורא**. ור"מ לטעמיה דס"ל קנה קרקע אכל צאילן אחד מודה: **מחייב להציא צבורים** צלוקח פירות שצאילן ואותה שצרכה תחלה קושר בה גמי לידע שמצרכת היא והאי דקתני

הקונה שני אילנות משום רבנן נקט להו דאילו רבי מאיר אפי' צאילן אחד שאין לו קרקע מציא וקורא: **משנה יסירא**. הך דצבורים: **אלא ש"מ מחייב היה ר"מ כו'**. והכי קאמר אפי' אם כדצריכס כן הוא דשני אילנות אין להן קרקע אפי' הכי מציא וקורא דלא חיישינן לקרקע גבי מקרא צבורים: **והכניסו אשר מציא מאילנך**. אכל לוקח פירות לא מציא ולא קורא: **והכניסו אדמתך**. ראשית צבורי אדמתך תביא: **למעוטי אדמה עכו"ם**. שאס יש לו לעכו"ם קרקע צאריך ישראל ולקח ממנו פירות אין מציא מהן צבורים. ונראה בעיני דהכי גרסינן והכמיצ אדמתך אדמתך שני פעמים כמיצ ראשית צבורי אדמתך בספר ואלה שמות צואלה המשפטים [כג] וצבי תשא [לז] וקמשני חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר שהרי הגר עזמנו מן המציאין ולא קורין הוא דמתן במסכת צבורים (פ"א מ"ד) שאין יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו [ודברים טו] ואמא האי קרא למעוטי דהקונה מפירות קרקע שלו לא מציא ולא קורא: **סיופא**. וכל הך קראי דלעיל מירדשי בספרי [פרשת כי תבא] ובמסכת צבורים בפרק קמא:

מלך אשור מציא וקורא לר"מ

כשאין לו חשיב חובת הגוף: **למעוטי אדמת עכו"ם**. רש"ם גרס והא תרי אדמתך כמיצי ולפי שקשה לו איךך אדמתך למה לי מגיה הספרים והא כמיצי תרי אדמתך חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר ^א ובנסח דחק עזמנו דחד אדמתך דרשין בפ"ק דצבורים הנוטע בתוך שלו והצריך לתוך של חבירו אז לתוך של רצים הרי זה אינו מציא משום דכמיצ אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך ^ב ודוקא לוקח פירות מציא וקורא לר"מ ולא מצריך בשל חבירו דכיון דקנה מחבירו חשיב אדמתך ועוד לית לן למעוטי לוקח מגר כיון דגר עזמנו צר הבאה הוא דמתן (שס פ"א מ"ד) אלו מציאים ולא קורין הגר מציא ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ומכא הדיא משנה לא היה מניח רבינו חס לגרים לצרך צרכת הזימון לפי שאינו יכול לומר שהנחתם לאבותינו ארך טובה וקתמי גמי (שס) כשהוא מתפלל ציוו לצין עזמנו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא מתפלל צביה כהנסת אומר אלהי אבותיכס ואס היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיימא לן כההיא משנה אלף כר"י דפליג עליה כדאיתא בירושלמי (צבורים פ"א) דאמר תני בשס ר"י גר עזמנו מציא וקורא מצי טעמא דאמר קרא (בראשית י) כי אב המון גוים נתתיך לשעבד היה אב לארס מכאן ואילך לכל גוים ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כר"י עובדא אתא קומי רבי אבהו ואורי כר"י והא דאמר בפרק בתרא דמכות (דף יט.) כיון דליכא גר דבעי למימר אשר נשבע לאבותינו ולא מצי אמר אחי שפיר כר"י וסמךן אלמת לנו דספיפיה דקרא והא דאמר ר"י בירושלמי דמציא וקורא דוקא גר מצני קיני חותן משה דמצי אמר לתת לנו שנטלו חלק צאריך דכמיצ ויהי הטוב ההוא אשר ייטיב וגו' והטבנו לך (במדבר י) שנתנו להן דושנה דיריחו כדאמר בספרי ^ג והכי גמי תניא בתוספתא דצבורים ר"י אומר כל הגרים מציאים ואינס קורים וצני קיני חותן משה מציאים וקורים ור"מ אומר דהדיא בירושלמי משבשמתא היא דהיכי מצי למימר גר קורא אפי' מצני קיני ארמי אוצד אצי דהיינו יעקב ^ד וירד מנרימה ויערו אותנו ויוציאנו והדיא דתוספתא מוקי בצאמו מישראל דמצי אמר לאבותינו וכן לתת לנו אם הוא מצני קיני ופליג אמתניתין דמס' צבורים דקתני בצאמו מישראל מציא וקורא ולר"י נראה דמתניתין גמי איירי צצני קיני ולא פליג משום דאמו מישראל לא מהני ליה למימר לתת לנו דהא אמו עזמנה אינה קוראה דמתן אמתניתין (צבורים פ"א מ"ה) האשה והשליח והעבד וטעמיהם אמדווגיטוס אינן קורין דלא נטלו חלק צאריך דממעט להו בספרי מאיס לפי פקודיו (במדבר טו) אע"פ שהיה להן חלק ע"י ירושה כ"ס הוא דלא קרי דלא עדיף מאמנו: **ההוא למעוטי אדמת עכו"ם**. תימא לרשב"א אמאי איצטרך הא לר"מ יש קנין לעכו"ם צאריך ישראל להפקיע מיד מעשר דמתן (ע"ז דף כ:) אין משכינן צמים לעכו"ם צאריך ישראל ואין צריך לומר שדות ומפרש בגמ' (שס כא.) מאי ואין צריך לומר שדות דמפקיע להו ממעשר גמי ^ה ונראה לר"י דללמא מהכא הוא דגרמי בכל דוכתי דיש קנין מיהו אומר רשב"א דהדיא דע"ז (דף כא.) וסס) יש לומר אפי' כמאן דאמר אין קנין וסס מפרש ^ו ^ז:

המוכר את הספינה בבא בתרא פא.

ערמונים. מכאן מוכיח רבינו חס דערמונים אין זה שקורין קסטנייי"ס דהא צפי' לולב הגזול (סוכה דף לב:) אמר ענף עץ עצות שענפיו מופין את עזא ואיזה (זה) הוי אומר זה הדס ופריך ואימא זימים צעין עצות וליכא ואימא דולבא ואי ערמון שהוא דולבא

ערמונים, ציור מאת אברהם בן ציון

היינו קסטנייי"ס מאי פריך הלל אינו עץ עצות: **במבאי** מדרקתני משנה יתירה. ט) וא"ת והא דתנא צסיפא במסכת צבורים (פ"א משנה יא) הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו מציא וקורא ר"מ אומר אפי' שנים אמאי איצטרך הדיא משנה כיון דלרבנן קונה קרקע א"כ פשיטא דמציא וקורא וכי תימא איירי דנקט ר"מ שנים מציא וקורא נקט גמי שלשה לרבנן דמציא וקורא מ"מ אמאי איצטרך מו דברי ר"מ צסיפא דקתני ר"מ אומר אפי' שנים אילנות וקורא וכי תימא איירי דתנא רבנן תנא גמי ר"מ א"כ מאי קשיא ליה הכא משנה יסירא דלמא איירי דתנא רבנן תנא גמי ר"מ דלרבנן איצטרך לאשמועינן דמציא ואינו קורא דלקמן דעי מאי טעמא דרבנן צשני אילנות ועוד תימא לרשב"א דאי מחייב ר"מ צלוקח פירות מן השוק צסיפא דקאמר ר"מ אפי' שנים הוה ליה למימר אפי' לקח פירות מן השוק: **ההוא למעוטי חוצה לארץ**. והכי נמי דריש בפרק ראשית

הגז (מולין דף קלו. וסס) ארלך למעוטי חוזה לארץ ותימא אמאי איצטרך מיעוטא הא אמר בסוף פ"ק אלף בצריך ויש מפרשים משום דצבורים איתקשו לבשר בחלב ^א דכתיב (שמות כג) ראשית צבורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמוי ובמכלתא כהדיא מקיס להו וס"ד שיהו נוהגין אף בחוזה לארץ כמו צשר בחלב ולרשב"א נראה דלא חשיבי צבורים מנזיה תלויה צאריך דלא דמי לתרומה ומעשר ומהל דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה דטבל גינהו ואסורין צאכילה ולכן חשוצין הן תליון צאריך אכל צבורים אין החיצו תלוי בפירות אלף בחדס דאין נאסרין צאכילה אע"פ שלא הפריש מהן צבורים ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיחמרצ בכרי מוכס שהחיו תלוי צפירות לפי שלא הגיע עדיין זמן חיוצו אכל צבורים ודאי חובת הגוף גינהו כע"ז דילפינן מיימיהו בצדושין (דף לו.) שאין החיצו תלוי צפירות אלף בחדס ואפי' צעודן צאילן מתחייב דמתן במסכת צבורים (פ"ג מ"א) כיצד מפרשינן צבורים יורד ארס לתוך שדהו ורואה תאנה שצרכה אשכול שצרכ קושרו בגמי ואומר הרי אלו צבורים ואע"ג דאס אין לו [אינן] חייב לקנות מ"מ חובת הגוף גינהו כמו חובת צייצית דאע"ג דאין חייב לקנות טלית

גרס והא תרי אדמתך כמיצי ולפי שקשה לו איךך אדמתך למה לי מגיה הספרים והא כמיצי תרי אדמתך חד למעוטי אדמת עכו"ם וחד למעוטי אדמת גר ^א ובנסח דחק עזמנו דחד אדמתך דרשין בפ"ק דצבורים הנוטע בתוך שלו והצריך לתוך של חבירו אז לתוך של רצים הרי זה אינו מציא משום דכמיצ אדמתך עד שיהו כל הגידולים מאדמתך ^ב ודוקא לוקח פירות מציא וקורא לר"מ ולא מצריך בשל חבירו דכיון דקנה מחבירו חשיב אדמתך ועוד לית לן למעוטי לוקח מגר כיון דגר עזמנו צר הבאה הוא דמתן (שס פ"א מ"ד) אלו מציאים ולא קורין הגר מציא ואינו קורא לפי שאינו יכול לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ומכא הדיא משנה לא היה מניח רבינו חס לגרים לצרך צרכת הזימון לפי שאינו יכול לומר שהנחתם לאבותינו ארך טובה וקתמי גמי (שס) כשהוא מתפלל ציוו לצין עזמנו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא מתפלל צביה כהנסת אומר אלהי אבותיכס ואס היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיימא לן כההיא משנה אלף כר"י דפליג עליה כדאיתא בירושלמי (צבורים פ"א) דאמר תני בשס ר"י גר עזמנו מציא וקורא מצי טעמא דאמר קרא (בראשית י) כי אב המון גוים נתתיך לשעבד היה אב לארס מכאן ואילך לכל גוים ר' יהושע בן לוי אמר הלכה כר"י עובדא אתא קומי רבי אבהו ואורי כר"י והא דאמר בפרק בתרא דמכות (דף יט.) כיון דליכא גר דבעי למימר אשר נשבע לאבותינו ולא מצי אמר אחי שפיר כר"י וסמךן אלמת לנו דספיפיה דקרא והא דאמר ר"י בירושלמי דמציא וקורא דוקא גר מצני קיני חותן משה דמצי אמר לתת לנו שנטלו חלק צאריך דכמיצ ויהי הטוב ההוא אשר ייטיב וגו' והטבנו לך (במדבר י) שנתנו להן דושנה דיריחו כדאמר בספרי ^ג והכי גמי תניא בתוספתא דצבורים ר"י אומר כל הגרים מציאים ואינס קורים וצני קיני חותן משה מציאים וקורים ור"מ אומר דהדיא בירושלמי משבשמתא היא דהיכי מצי למימר גר קורא אפי' מצני קיני ארמי אוצד אצי דהיינו יעקב ^ד וירד מנרימה ויערו אותנו ויוציאנו והדיא דתוספתא מוקי בצאמו מישראל דמצי אמר לאבותינו וכן לתת לנו אם הוא מצני קיני ופליג אמתניתין דמס' צבורים דקתני בצאמו מישראל מציא וקורא ולר"י נראה דמתניתין גמי איירי צצני קיני ולא פליג משום דאמו מישראל לא מהני ליה למימר לתת לנו דהא אמו עזמנה אינה קוראה דמתן אמתניתין (צבורים פ"א מ"ה) האשה והשליח והעבד וטעמיהם אמדווגיטוס אינן קורין דלא נטלו חלק צאריך דממעט להו בספרי מאיס לפי פקודיו (במדבר טו) אע"פ שהיה להן חלק ע"י ירושה כ"ס הוא דלא קרי דלא עדיף מאמנו: **ההוא למעוטי אדמת עכו"ם**. תימא לרשב"א אמאי איצטרך הא לר"מ יש קנין לעכו"ם צאריך ישראל להפקיע מיד מעשר דמתן (ע"ז דף כ:) אין משכינן צמים לעכו"ם צאריך ישראל ואין צריך לומר שדות ומפרש בגמ' (שס כא.) מאי ואין צריך לומר שדות דמפקיע להו ממעשר גמי ^ה ונראה לר"י דללמא מהכא הוא דגרמי בכל דוכתי דיש קנין מיהו אומר רשב"א דהדיא דע"ז (דף כא.) וסס) יש לומר אפי' כמאן דאמר אין קנין וסס מפרש ^ו ^ז:

ערמונים, ציור מאת אברהם בן ציון

עין מושפא נר מצוה

לפ א מיי פ"יד מהל' מביה הלכה ו סמג עשין פכ טו"ע ח"מ סימן

ב ב מיי שס הלכה ז רעו ספקי ט:
בא ג מיי שס הלכה ו טו"ע שס ספק ט:
בב ד מיי שס הל' ה טו"ע שס ספק ו:
בג ה ו מיי שס הלכה ה טו"ע שס ס"ח:
בד ז מיי שס הלכה א טו"ע שס ספק ו:
בה ח מיי פ"ד מהל' צבורים ס"ד:
בו ט מיי שס פ"צ הלכה א:
בז ו מיי שס הל' ג ע"ש השטות וכ"מ:

הנהגות הב"ח

א) גמ' ר"מ מל' צלוקח הלוקח כי הויכ דאין לי בקרקע שילך כלום שאם ייבשל האילן אין [לן] רשות לנטוע אחר במקומו הי"ץ אין לך רשות באילנות כלום לשפות. ואותו ברי אילן העולין מן הגזע היינו ששילין מן האילן דהיינו בסמךן לארץ דלוקח הוי משום דהאילן שלו; זמן בחרוק (שקן א) דלחוקק שילך בעל הקרקע מוטע דכקרקע דמי; ואם מוח. האילנות שיבשו אין להם קרקע ליעט אחרים בקומן: הגדילין. הנעפים חוץ מקרקע שלו (ג) ששייר אילנות: המוכר מפני שהפל רע לבית השולחין: מביא. בבורים: ואינו קורא. משום דלא קנה קרקע: אפי' בלוקח פירות מן השוק. מביא וקורא: מכריז תנא ליה. ר' מאיר במתני' דהקונה ב' אילנות ישי לו קרקע כיון דלוקח פירות דיש לו קרקע כמילא שמעי' לטעמי

לעוי רש"י

קוריי"ל [קורר"ל]. אלמו. ביי"ש. גרידריס. ביי"יד [לדוריי"ן]. דפנה. קייסטניי"ר. [קשטיניי"ש]. עץ ערמון.

רבינו גרשום

שלועזין כסיתא. ערי. ביי"ש: ספסא. ביע"ז קוריי"ל. קורלו: **פיס'** אם הגדילין. תנופות שהיו מהרחבות הרבה לכאן ולכאן אצי"צ שהצל רע לבית השולחין לא ישפא המוכר לענפין. כלומר לא יקצוץ אותן ענפין דמצי למומר הלוקח כי הויכ דאין לי בקרקע שילך כלום שאם ייבשל האילן אין [לן] רשות לנטוע אחר במקומו הי"ץ אין לך רשות באילנות כלום לשפות. ואותו ברי אילן העולין מן הגזע היינו ששילין מן האילן דהיינו בסמךן לארץ דלוקח הוי משום דהאילן שלו; זמן בחרוק (שקן א) דלחוקק שילך בעל הקרקע מוטע דכקרקע דמי; ואם מוח. האילנות שיבשו אין להם קרקע ליעט אחרים בקומן: הגדילין. הנעפים חוץ מקרקע שלו (ג) ששייר אילנות: המוכר מפני שהפל רע לבית השולחין: מביא. בבורים: ואינו קורא. משום דלא קנה קרקע: אפי' בלוקח פירות מן השוק. מביא וקורא: מכריז תנא ליה. ר' מאיר במתני' דהקונה ב' אילנות ישי לו קרקע כיון דלוקח פירות דיש לו קרקע כמילא שמעי' לטעמי דמביא וקורא למה למיתנא בדוכתא אחריתא דמביא וקורא. אלא לאו ש"מ להכי דלוקח פירות מן השוק דמביא וקורא: והא כתיב אשר תביא מארצך. ולהכיא דלוקח מן השוק לא מצי למקרי הכי: ומשני היינו ויהבת לי ח' וזויו חבני בהו פירי: תיובתא. דרב יהודה אמר שמואל דאמר לעיל

א) חול' צ"ל שקן בתוך הקרקע של בעל הקרקע. ב) נסח דל"ל שש"ך לאילנות.